

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

listopadové číslo Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci otevíráme příspěvkem z říjnového zasedání tzv. Benátské komise. České členky komise Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková vysvětlují aktuální stanoviska, která čtenáře zavedou z Maďarska až do Venezuely. Autorky se věnují jak novele maďarského zákona přezdívaného Lex CEU, tak pro orgán Rady Evropy poněkud exotickému stanovisku, které se týká vypsání voleb do Národního ústavodárného shromáždění ve Venezuele.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost Helena Kopecká pojednává o tom, že africký stát Burundi jako první opustil jurisdikci Mezinárodního trestního soudu. Pouhé dva týdny poté však Mezinárodní trestní soud zahájil vyšetřování zločinů v Burundi, které proběhly před jeho odstoupením z Římského statutu. Nikola Klímová se poté věnuje aktuálním problémům, jimž čelí Zvláštní senáty soudů v Kambodži.

Kateřina Šimonová z evropské sekce se věnuje Ceně Václava Havla za lidská práva, jež byla letos udělena tureckému soudci Muratu Arslanovi. Ten však cenu nemohl osobně převzít, jelikož se nachází v Turecku ve vazbě.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva pojednává Lukáš Hoder o průběhu zasedání pracovní skupiny OSN pro byznys a lidská práva, která jednala o vytvoření závazné mezinárodní smlouvy upravující činnost nadnárodních korporací. Michal Ošcipovský z české sekce poté informuje, že Ústavní soud ČR bude předsedat Konferenci evropských ústavních soudů.

Příjemné zimní období Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma

| 3

- Lex CEU, Venezuela a zahraniční financování nevládních organizací... Říjnové zasedání Benátské komise

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

| 7

- Burundi: vyšetřování Mezinárodním trestním soudem zahájeno i přes odstoupení od Římského statutu
- Nejistá budoucnost Zvláštních senátů soudů v Kambodži
- „Ocampogate“

2) Evropský systém ochrany lidských práv

| 16

- Letošní udílení Ceny Václav Havla za lidská práva

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

| 17

- Proběhlo zasedání pracovní skupiny OSN pro byznys a lidská práva

4) Česká republika a lidská práva

| 19

- Ústavní soud ČR bude předsedat Konferenci evropských ústavních soudů

| Monitoring lidskoprávních publikací

| Redakce Bulletinu

Titulní fotografie: Plakát Václava Havla na Václavském náměstí v Praze, autor: David Sedlecký, 14. října 2014, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlineů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Lex CEU, Venezuela a zahraniční financování nevládních organizací... Říjnové zasedání Benátské komise

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková, zástupkyně ČR v Benátské komisi

Ve dnech 6.–7. října proběhlo v Benátkách další, v pořadí již 112. zasedání Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva (Benátská komise) Rady Evropy. Na zasedání bylo přijato devět stanovisek, která se týkala legislativy přijaté nebo předložené v Arménii, Bulharsku, Gruzii, Maďarsku, Turecku, na Ukrajině a ve Venezuele.

Většina stanovisek se zaměřovala na standardní témata (soudní reformy, menší ústavní novely aj.). Výjimku tvořilo stanovisko maďarské a venezuelské, jimž se proto budeme věnovat podrobněji. Stručně se také zmíníme o konferenci k zahraničnímu financování nevládních organizací, která zasedání Benátské komise předcházela.

Maďarsko a Lex CEU

Maďarské zákony se v posledních letech stávají předmětem hodnocení Benátské komise poměrně často. Tentokrát se pozornosti dostalo nověle zákona o vysokoškolském vzdělávání, přezdívané Lex Středoevropská univerzita (resp. Lex CEU). Novela, přijatá v dubnu tohoto roku, ukládá zahraničním univerzitám působícím na území Maďarska některé nové povinnosti, které mají údajně přispět ke zvýšení kvality výuky a posílení transparentnosti.

Mezi tyto povinnosti se řadí mj. sjednání mezistátní dohody mezi Maďarskem a státem původu univerzity nebo zajišťování výuky ve státě původu. Ačkoli zahraničních univerzit působících na území Maďarska více než dvacet, většina má hlavní sídlo na území některého ze států EU, a nová úprava na ně proto v zásadě nedopadá. Zbývá šest univerzit (tři americké a po jedné čínská, thajská a malajská), maďarské úřady samy daly ale jasně najevo, že zákon je namířený zejména proti jedné z nich, a to Středoevropské univerzitě (CEU).

Studenti před Středoevropskou univerzitou [1]

CEU byla zřízena podle práva státu New York a v Budapešti sídlí od roku 1991. Za připomenutí stojí, že univerzita měla původně pobočku také v Praze, pro neshody s českými politiky byla tato ale již v polovině 90. let zrušena. Totéž momentálně hrozí rovněž CEU v Budapešti, která nesplňuje podmínky zavedené novým zákonem – její činnost není opřena o dohodu mezi USA a Maďarskem, univerzita nezajišťuje výuku v USA apod.

Benátská komise se k podmínkám postavila kriticky. Stanovisko sice připouští, že v oblasti právní úpravy vysokoškolského vzdělání existuje jen málo mezinárodních standardů a že velký prostor

je zde ponechán jednotlivým státům, současně ale zdůrazňuje, že tento prostor není bezbřehý a stát musí prokázat, že mezi zásahy do chodu univerzit a deklarovaným legitimním cílem (jímž je zejména transparentnost působení univerzit) existuje jasná vazba. V případech výše uvedených podmínek lze mít přitom o existenci takové vazby pochyby.

Stanovisko bylo formálně přijato v říjnu, jeho předběžná verze (*preliminary opinion*) ale byla zveřejněna již cca o měsíc dříve. Stalo se tak proto, že tehdy probíhalo jednání mezi maďarskými úřady a CEU o dohodě, která by upřesnila podmínky působení CEU v zemi, a obě strany chtěly mít stanovisko pro účely jednání k dispozici. Dohoda nicméně zatím uzavřena nebyla a Maďarsko se omezilo na to, že prodloužilo lhůtu ke splnění podmínek zavedených dubnovou novelou o jeden rok, tj. do ledna 2019. To by mohlo být chápáno jako ústupek Maďarska, CEU sama však krok vnímá spíše jako snahu pozdržet podpis dohody a tím udržovat univerzitu ve stavu nejistoty, která má negativní vliv na její aktivity i zájem studentů a pedagogů o ni.

Opatření namířená proti CEU jsou přitom součástí širšího tažení proti entitám financovaným či podporovaným americkým multimilionářem maďarského původu Georgem Sorosem, kterého maďarští politici v posledních měsících označují za veřejného nepřítele a snaží se omezit jeho vliv v zemi.

Venezuelské ústavodárné shromáždění

Druhé velmi zajímavé a v mnohém netypické stanovisko přijaté na říjnovém zasedání Benátské komise se týkalo Venezuely. Venezuela není členským státem Benátské komise, vznik stanoviska byl ale možný na základě článku 3(2) Statutu Komise, který dovoluje, aby o stanovisko požádala „mezinárodní organizace /.../ účastníci se práce Komise“, a to (zřejmě) ve vztahu ke kterémukoli svému členskému státu. V daném případě žádost – poprvé v historii – podala Organizace amerických států (OAS).

Stanovisko bylo opět, s ohledem na urgentnost tématu, zveřejněno již několik týdnů před zasedáním Benátské komise, kde se dočkalo konečného posvěcení. Jeho přijetí v Benátkách se účastnil, opět poprvé v historii, generální tajemník OAS Luis Almagro. Součástí skupiny zpravodajů připravujících venezuelské stanovisko byla vedle členů Komise z Finska, Mexika, Peru a Španělska také česká členka.

Multimilionář George Soros [2]

Stanovisko se týká dekretu č. 2878 z května 2017, jímž venezuelský prezident Nicolás Maduro rozhodl o vypsání voleb do Národního ústavodárného shromáždění (*Asamblea Nacional Constituyente, ANC*). Shromáždění má dát zemi novou ústavu, jež by nahradila ústavu schválenou v referendu v roce 1999, tj. za vlády prezidenta Huga Cháveze. Stanovisko se zaměřuje na dva aspekty dekretu, a to jednak právo prezidenta vypsát volby do ANC, jednak složení ANC a pravidla volby do něj.

První aspekt je relevantní proto, že stávající ústavní úprava není v daném bodě zcela jasná. Článek 348 Ústavy uvádí, že prezident patří mezi orgány, které mají právo iniciovat svolání ANC. Předchozí článek ale uvádí, že „původní ustavující moc je v rukou venezuelského lidu“ a ten ji může vykonávat tím, že svolá ANC. Podle jednoho názoru, který zaujal třeba venezuelský Nejvyšší soud, zahrnuje právo iniciovat svolání též právo svolat. Podle druhého názoru, k němuž se nakonec přiklonila i Benátská komise, se naopak jedná o dvě oddělená práva, přičemž to druhé – právo svolat – náleží jen lidu jako celku. Vypsání voleb do ANC by tak mělo předcházet referendum o tom, zda lidé ve Venezuele zřídí nového ústavodárného shromáždění, a přijetí nové ústavy, vůbec chtějí.

Druhý aspekt se vztahuje k podobě ANC a pravidlům volby do něj. ANC je velké těleso čítající přes 550 členů. To vyvolává pochyby o jeho akceschopnosti, zvláště vezmeme-li v úvahu, že předchozí orgány téhož typu byly výrazně menší (třeba předchozí venezuelské shromáždění mělo jen 131 členů) a i tak nebylo vždy jednoduché koordinovat jejich činnost.

Nicolás Maduro [3]

Ještě větší výhrady budí způsob volby do ANC. Ten byl trojí: dvě třetiny členů byly voleny na teritoriálním základě, jedna třetina na základě sektorovém a osm míst bylo vyhrazeno pro zástupce původního obyvatelstva. Volební obvody kopírovaly z velké části administrativní složení země, což ovšem znamenalo, že hlasy voličů z různých oblastí měly různou sílu. Zvláštností byla volba podle tzv. sektorů, tj. sociálních skupin (podnikatelé, rolníci a rybáři, zdravotně postižení, studenti, dělníci, členové obecních rad a důchodci). Nastavení sektorů je podivné, některé kategorie osob – zejména lidé pracující v šedé ekonomice, což je ve Venezuela významné procento obyvatel – z něho navíc zcela vypadávají.

Navzdory negativnímu hodnocení dekretu prezidenta Madura ze strany Benátské komise i celé řady dalších mezinárodních institucí a, zejména,

navzdory masivním protestům opozice i veřejnosti volby do ANC ve Venezuele na konci července 2017 skutečně proběhly. Relativně nízká volební účast (necelých 42 % podle oficiálních údajů, 11–21 % podle odhadů opozice) potvrdila, že obyvatelé země nejsou nápadem na zřízení nového ústavního shromáždění příliš nadšeni. Výsledky voleb pak ukázaly, že využitý volební model zajistil, jak se očekávalo, že v ANC zasedli zejména stoupenci prezidenta Madura. ANC nyní formálně pracuje, situace v zemi ale zůstává napjatá a Venezuela čelí ostré kritice OAS i mnoha států regionu.

Financování nevládních organizací

Říjnovému zasedání Benátské komise předcházela konference věnovaná zahraničnímu financování nevládních organizací. Podnět k zorganizování konference dal generální tajemník Rady Evropy Thorbjørn Jagland, který Benátskou komisi požádal o přípravu studie k danému tématu.

To je v současné době velmi aktuální, neboť stále více států v rámci Rady Evropy i mimo ni zavádí opatření, jejichž cílem je regulovat, popř. znemožnit zahraniční financování nevládních organizací. Jako důvody bývají obvykle uváděny snahy o zajištění transparentnosti organizací, zájem na ochraně národní bezpečnosti před nepřímými zásahy cizích států a boj proti terorismu či praní špinavých peněz. Reálně ovšem opatření mnohdy slouží autoritářským režimům k posílení kontroly nad občanskou společností a k centralizaci moci.

Konference měla dvě části. Dopolední část vyplnily prezentace zaměřené na situaci v některých státech – konkrétně Ázerbájdžanu, Izraeli, Japonsku, Jižní Koreji, Maďarsku a USA (plánována byla rovněž vystoupení k situaci v Mexiku, Ruské federaci a Tunisku, vystupující se ale omluvili). Prezentace ukázaly, že existují jak státy, které zahraniční financování nevládních organizací právně regulují – třeba Ázerbájdžán, Izrael a Maďarsko; tak státy, které tuto oblast nijak zvláště neregulují – mj. Japonsko a Jižní Korea.

Velmi zajímavá byla prezentace věnovaná americkému zákonu FARA (Foreign Agents Registration Act) z roku 1938, který bývá často zmiňován jako jakýsi precedent pro nově přijímané úpravy, ve skutečnosti se ale jedná o zákon s velmi specifickým, a úzce nastaveným, předmětem.

Odpolední část konference byla věnována obecnějším tématům. Program zahrnoval pět panelů zabývajících se legitimními cíli zákonů o zahraničním financování nevládních organizací, otázkou diskriminace v rámci této úpravy, mírou zásahů, procesními garancemi a proporcionalitou zásahů do svobody sdružování. První panel zajišťovala česká členka Benátské komise, která také přednesla referát analyzující jednotlivé legitimní cíle, jichž se státy při omezování zahraničního financování nevládních organizací dovolávají.

Panely obecně ukázaly, že neexistuje úplná shoda v tom, zda státy mají právo zavádět zvláštní úpravu dopadající jen na zahraniční financování nevládních organizací. Pokud se tak již nicméně děje, je jasné, že tato úprava nesmí být arbitrární či diskriminační, musí mít jasný právní základ, sledovat legitimní cíl a být nezbytná pro dosažení tohoto cíle. Podklady z konference poslouží při přípravě výše

zmíněné studie, o jejíchž závěrech budeme, jakmile budou k dispozici, čtenáře Bulletinu informovat.

Fotografie

- [1] Studenti před Středoevropskou univerzitou, autor: ok2play, zdroj: Wikimedia Commons, public domain.
- [2] Multimilionář George Soros, autor: Michael Wuertenberg, Zdroj: World Economic Forum, swiss-image.ch, CC BY-NC-SA 2.0.
- [3] Nicolás Maduro, autor: Fabio Rodrigues Pozzebom, zdroj: Agência Brasil, CC BY 3.0 BR.
- [4] Thorbjørn Jagland, autor: Chatham House, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

Thorbjørn Jagland [4]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

Burundi: vyšetřování Mezinárodním trestním soudem zahájeno i přes odstoupení od Římského statutu

Helena Kopecká

Burundi, jedna z nejchudších zemí světa trpící rozsáhlým porušováním lidských práv, se v říjnu 2017 stala první africkou zemí, jež odstoupila od Římského statutu, a tím se stáhla z jurisdikce Mezinárodního trestního soudu. Současně však v listopadu 2017 soud autorizoval vyšetřování údajných zločinů proti lidskosti.

Situace v Burundi

Ačkoliv Burundi prohlásilo svou nezávislost již v roce 1962, klidných let si nikdy moc neužilo. Vždy zde bylo značné napětí mezi etnickými skupinami Tutsiů a Hutů končící krvavými masakry. Od roku 1994 navíc zemi postihla vleklá občanská válka trvající řadu let. Byť válka již před lety skončila, od roku 2015 až do současnosti zde dochází k rapidnímu zhoršování lidskoprávní situace.

Vládnoucí stranou v Burundi je *National Council for the Defence of Democracy-Forces for Defence and Democracy* (CNDD-FDD). Rozsáhlé porušování lidských práv má přitom na svědomí její pravicové mládežnické křídlo, tzv. Imbonerakure. To se často ve spolupráci s bezpečnostními složkami země dopouští četných poprav, únosů, mučení, znásilnění a svévolných zatýkání.

Zadržení jsou běžně bití kladivy či jinými nástroji, případně je na ně lita roztávající se plastová hmota nebo jsou užity elektrošoky, a mučeným zadrženým je často odpíráno lékařské ošetření. Od roku 2015 roste také počet únosů. Členové Imbonerakure a policie, někdy ozbrojeni noži či zbraněmi, navíc znásilňují ženy, jejichž mužští členové rodin jsou vnímáni jako oponenti vlády. Znásilněné ženy poté leckdy čelí dalším výhrůžkám i po samotném znásilnění.

Častá jsou také zatýkání členů opoziční strany *National Liberation Forces* (FNL). Zatčen však může

Burundští vojáci [1]

být v zásadě kdokoliv. V minulosti bylo zadrženo například 200 mladých studentů v hlavním městě Bujumbura, jež byli nuceni se identifikovat a registrovat, následně byla řada z nich bita opasky a pendrekami.

Opoziční vojenské skupiny však také útočí a zabíjejí členy vládnoucí strany. Desítky mrtvých těl, často znetvořených, jsou nacházeny po celé zemi. Problematické však je, že justiční systém je manipulován vládnoucí stranou a zpravodajskými úředníky, a soudními procesy je běžně opovrhováno. Burundský žalobce sice vytvořil několik výborů pro vyšetřování ohledně tvrzených porušování lidských práv, nicméně jejich zprávy byly ovlivňovány a byly zavádějící, převážně zprošťující bezpečnostní složky obvinění.

Pierre Nkurunziza (úplně vpravo) s dalšími prezidenty států Východoafrického společenství [2]

Do dnešní doby stálo násilí v Burundi již řadu lidských životů a více než 400 000 obyvatel zemi opustilo. Burundské obyvatelstvo prchá zejména do Tanzánie, Rwandy, Ugandy či Demokratické republiky Kongo. Řadě obyvatel se však utéci nepodařilo a dennodennímu porušování lidských práv tak musí ve své zemi čelit.

Předběžné šetření před Mezinárodním trestním soudem a stažení z jurisdikce

Vzhledem k tomu, že burundské úřady nečinily příliš mnoho aktivních kroků k zastavení porušování lidských práv, bylo zřejmě jen otázkou času, kdy dojde k zahájení příslušných šetření z vnější strany. Není proto překvapivé, že v dubnu 2016 oznámila kancelář žalobkyně Mezinárodního trestního soudu (dále také „soudu“) zahájení předběžného šetření ohledně situace v Burundi, přičemž šetření se zaměřovalo na akty zabíjení, uvěznění, mučení, znásilňování a jiné formy sexuálního násilí, stejně tak na nucená zmizení.

Nejen Mezinárodní trestní soud, ale také OSN situaci v Burundi pečlivě sledovalo. V září 2016 se rozhodlo vytvořit komisi, která měla začít vyšetřovat porušování lidských práv, identifikovat možné pachatele

a doporučit budoucí účinná opatření. Záhy na to však v říjnu téhož roku burundská vláda oznámila ukončení spolupráce s Vysokým komisařem OSN pro lidská práva v Burundi (*Office of the UN High Commissioner for Human Rights*) a nezávislí experti OSN byli prohlášeni za tzv. *persona non grata*. [1] V tomtež měsíci burundský parlament odhlasoval drtivou většinou 94 ze 110 zákonodárců odstoupení od Římského statutu, a tedy stažení z jurisdikce Mezinárodního trestního soudu. Tento legislativní krok následně schválil i prezident Pierre Nkurunziza.

Oznámení ohledně stažení z jurisdikce bylo formálně oznámeno generálnímu tajemníkovi OSN a nabylo účinnosti o rok později, dne 27. října 2017. Dle prohlášení burundské strany Mezinárodní trestní soud slouží jako „politický nástroj a zbraň k zotročování jiných států“, a je nutné zachovat suverenitu a národní hrdost Burundi. Řada mezinárodních aktivistů a organizací to však vnímá zcela opačně, a sice tímto krokem dochází k zásadnímu úderu mezinárodní spravedlnosti.

Autorizování vyšetřování

Byť Burundi odstoupilo od Římského statutu, a tím se stáhlo z jurisdikce Mezinárodního trestního sou-

du, dne 9. listopadu 2017 bylo vydáno rozhodnutí ze strany soudců Přípravného senátu (*Pre-Trial Chamber*), které oznámilo autorizování vyšetřování tamní situace. Soud se tak bude zabývat údajnými zločiny proti lidskosti (vražda a pokus o vraždu, věznění nebo jiné závažné zbavení svobody, mučení, znásilnění, nucená zmizení a pronásledování) spáchané v Burundi v období od 26. dubna 2015 do 26. října 2017.

Ačkoliv řízení před Mezinárodním trestním soudem bude probíhat, jsou jistě na místě obavy ohledně dalšího zhoršování burundské lidskoprávní situace. Řada afrických zemí v minulosti navíc hrozila stažením z jurisdikce Mezinárodního trestního soudu, mezi nimi například Jihoafrická republika, Keňa či Uganda, a Burundi by se tak pro ně nyní snadno mohlo stát příkladem, který budou chtít následovat. To by zajisté znamenalo další ránu pro mezinárodní spravedlnost a lze tak jen doufat, že k tomu nedojde.

Poznámky

[1] Termín *persona non grata* znamená nežádoucí osoba a je uveden v článku 9 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích z roku 1961. Dle tohoto článku přijímající stát může kdykoliv a bez povinnosti uvést důvody pro své rozhodnutí oznámit vysílajícímu státu, že šéf mise nebo kterýkoliv člen diplomatického personálu mise je *persona non grata* anebo že kterýkoliv jiný člen personálu mise je nepřijatelný. V takovém případě vysílající stát podle okolností buď odvolá tuto osobu anebo ukončí její funkce na misi.

Zdroje

- Burundi: UN independent panel calls for ICC probe into possible crimes against humanity, ze dne 5. září 2017 (<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57460#.Wbew-shJb4>).
- Burundi becomes first nation to leave international criminal court, ze dne 28. října 2017 (<https://www.theguardian.com/law/2017/oct/28/burundi-becomes-first-nation-to-leave-international-criminal-court>).
- Burundi country profile, ze dne 7. srpna 2017 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-13085064>).
- Burundi becomes first nation to leave international criminal court, ze dne 28. října (<https://www.theguardian.com/law/2017/oct/28/burundi-becomes-first-nation-to-leave-international-criminal-court>).
- Burundi moves to quit the International Criminal Court, ze dne 12. října 2016 (<http://www.aljazeera.com/news/2016/10/burundi-moves-quit-international-criminal-court-161012132153065.html>).

Burundi: ICC Withdrawal Major Loss to Victims, ze dne 27. října 2016 (<https://www.hrw.org/news/2016/10/27/burundi-icc-withdrawal-major-loss-victims>).

Human Rights Watch World Report 2017 (<https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/burundi>).

ICC judges authorize opening of an investigation regarding Burundi situation, ze dne 9. listopadu 2017 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1342>).

Fotografie

- [1] Burundští vojáci, autor: US Army Africa, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.
- [2] Pierre Nkurunziza (úplně vpravo) s dalšími prezidenty států Východoafrického společenství, autor: Nukta, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0.
- [3] Dítě na vesnici v Burundi, autor: Tobin Green-sweig, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0.

Dítě na vesnici v Burundi [3]

Nejistá budoucnost Zvláštních senátů soudů v Kambodži

Nikola Klímová

Na konci srpna vydal Úřad žalobců tiskovou zprávu, v níž informoval o aktuálním vývoji v tzv. případu 004/2 vedeném proti jedné z klíčových osob v období vlády Rudých Khmerů, kterým je Ao An. Zpráva reflektuje nejen neshody mezi mezinárodním a národním žalobcem v otázce personální jurisdikce Zvláštních senátů soudů v Kambodži, ale zároveň nesouhlasný postoj současných kambodžských představitelů k pokračování kontroverzně vnímaného případu.

Postavení Ao Ana ve stranické hierarchii

Bývalý mnich Ao An působil v hnutí Rudých Khmerů již od počátku 70. let. V období občanské války mezi Komunistickou stranou Kambodže (CPK) a vládou stál v čele jednoho z obvodů v Jihozápadní zóně.[1] Poté, co Rudí Khmerové převzali kontrolu nad hlavním městem,[2] byla Ao Anovi krátce svěřena pravomoc nad armádou v Sektoru 25 a o několik měsíců později byl povýšen na člena rady v Sektoru 35.[3]

Od počátku roku 1977 Ao Anova pozice v hierarchii CPK značně posílila. Po čistkách čelních představitelů v Centrální zóně se nejprve ujal funkce tajemníka Sektoru 41 a následně též člena rady Centrální zóny. Jako druhá nejvýše postavená osoba na daném území měl přímou odpovědnost za obranu a bezpečnost, nicméně do jeho kompetence spadala i řada civilních a vojenských záležitostí. Podle výpovědí svědků podléhalo jeho velení i všech pětadvacet bezpečnostních center v Centrální zóně, která osobně navštěvoval.[4]

Spor o personální jurisdikci ECCC

Podle článku 2 Zákona o zřízení Zvláštních senátů soudů v Kambodži (*Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*, ECCC) je personální jurisdikce omezena pouze na vrcholné představitele režimu a osoby, které jsou nejvýrazněji odpovědné za zločiny spáchané v období od 17. dubna 1975 do 6. ledna 1979.

Buddhistická stupa na památku obětí režimu Rudých Khmerů [1]

Na základě výsledků vyšetřování Ao Anova postavení během vlády Rudých Khmerů došel mezinárodní žalobce Nicholas Koumján k závěru, že Ao An naplňuje obě výše uvedená kritéria. Jako tajemník Sektoru 41 měl přímou kontrolu nad řadou oblastí v Centrální zóně a dle získaných důkazů i osobně vydával rozkazy týkající se hromadné likvidace nepřátel režimu. Podle názoru mezinárodního žalobce je Ao An odpovědný za zločiny proti lidskosti a zároveň za genocidu muslimských Chamů.

S právní kvalifikací mezinárodního žalobce nicméně zásadně nesouhlasí národní zastoupení, které zpochybnilo personální jurisdikci soudu jako takovou. Stejně jako v případě dalších obžalovaných, Yim Titha a Meas Mutha, představuje dle národní žalobkyně stíhání Ao Ana nepřijatelné rozšiřování jurisdikce soudu, které brání efektivnímu výkonu jeho mandátu. Tento postoj odráží i preference současné vlády, která se netají svým přáním činnost ECCC co nejrychleji ukončit.

Zvláštní senáty soudů v Kambodži [2]

Financování ECCC

Činnost ECCC neochromují pouze neshody mezi mezinárodní a národní složkou, ale též nedostatek finančních prostředků, který vedl Úřad vyšetřujících soudců (OCIJ) až k přezkumu žádosti o pozastavení řízení proti obžalovaným v případech 003 a 004.

Financování ECCC je převážně zajišťováno skrze dobrovolné příspěvky jednotlivých států [5] a fondů OSN, nicméně stejně jako v případě mezinárodních trestních tribunálů neexistuje žádný donucovací mechanismus pro jejich včasný a efektivní výběr. Rozpočtový deficit přitom může negativně ovlivnit jak nezávislost soudců, tak i spravedlnost a integritu celého procesu.

Ačkoliv OCIJ po zhodnocení všech faktů nakonec návrh na pozastavení řízení zamítl, soudci ve svém tiskovém prohlášení zároveň připomněli, že je jejich povinností i nadále monitorovat finanční situaci ECCC a ukončit veškeré vyšetřování v případě ohrožení procesních záruk v trestním řízení. Proti

tomuto závěru se však důrazně ohradil Úřad žalobců, podle něhož OCIJ záměrně dezinterpretuje fakta a snaží se nepřipustně rozšířit své kompetence nad rámec vyšetřování.

Represivní politika kambodžské vlády

Budoucnost ECCC je značně nejistá i vzhledem ke zhoršující se politické situaci v zemi. S vyhlídkou parlamentních voleb v červenci příštího roku přijala vláda premiéra Hun Sena řadu opatření, jejichž cílem je umlčení jejich kritiků. Po schválení zákona omezujícího práva nevládních organizací byla proti nezávislým kambodžským médiím vznesena obvinění z daňových úniků. V důsledku těchto represí došlo k uzavření redakce novin *Cambodia Daily* a rozhlasových stanic *Radio Free Asia* a *Voice of America*.

Krise vyvrcholila na počátku září, kdy byl zatčen představitel opoziční Kambodžské národní osvobozené strany (CNRP) Kem Sokha, který byl obviněn z vlastizrady, za niž mu hrozí až 30 let

Premiér Hun Sen na Světovém ekonomickém fóru [3]

odnětí svobody. Samotná CNRP byla rozpuštěna jen o necelé dva měsíce později. Nejvyšší soud navíc zakázal více než 100 jejích členů jakékoliv působení na domácí politické scéně po dobu následujících pěti let. Toto rozhodnutí vzbuzuje vážné pochybnosti, do jaké míry je kambodžská justice nadále schopná nezávislého fungování.

Zdroje

Co-Investigating Judges Issue Decision on the Impact of the Funding Situation on Cases 003, 004 and 004/2, ECCC, 11 August 2017 (<https://eccc.gov.kh/sites/default/files/media/Press%20Release%20Co-Investigating%20Judges%20Issue%20Decision%20On%20The%20Impact%20Of%20The%20Funding%20Situation%20ENG.pdf>).

Combined Decision on the Impact of the Budgetary Situation on Cases 003, 004, and 004/2 and Related Submissions by the Defence for Yim Tith, ECCC-OCIJ, 11 August 2017 (https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/court-doc/2017-08-11%2022:02/D349_6_EN.PDF).

ECCC Financial Outlook as at 30 September 2017, ECCC, 11 October 2017 (<https://eccc.gov.kh/sites/default/files/ECCC%20Financial%20Data%20as%20at%2030%20September%202017.pdf>).

Law on the Establishment of the Extraordinary Chambers, with inclusion of amendments as promulgated on 27 October 2004.

Paviour, Ben (2017). Observers Warn of New Era of Repression in Cambodia. Cambodia Daily, 24 August 2017 (<https://www.cambodiadaily.com/NEWS/OBSERVERS-WARN-OF-NEW-ERA-OF-REPRESSION-IN-CAMBODIA-133957/>).

Statement by the Office of the Co-Prosecutors on Case 004/2, ECCC, 31 August 2017 (<https://eccc.gov.kh/sites/default/files/media/Statement%20by%20the%20Office%20of%20the%20Co-Prosecutors%20on%20Case%20004-02%20English.pdf>).

Zsombor, Peter (2017). Arrest of CNRP President Sokha Puts Party on the Brink. Cambodia Daily, 4 September 2017 (<https://www.cambodiadaily.com/NEWS/ARREST-OF-CNRP-PRESIDENT-SOKHA-PUTS-PARTY-ON-THE-BRINK-134268/>).

Zsombor, Peter (2017). Arrest of CNRP President Sokha Puts Party on the Brink. Cambodia Daily, 4 September 2017 (<https://www.cambodiadaily.com/NEWS/ARREST-OF-CNRP-PRESIDENT-SOKHA-PUTS-PARTY-ON-THE-BRINK-134268/>).

Poznámky

- [1] Kambodža byla v období 70. let administrativně rozdělena na zóny, sektory, obvody (district), oblasti (commune), družstva (cooperative) a vesnice.
- [2] Od 17. dubna 1975, kdy příslušníci CPK vstoupili do hlavního města Phnom Penhu, se datuje počátek vlády Rudých Khmerů.
- [3] Za vlády CPK bylo každé z administrativních území spravováno nejméně tříčlennou radou. Tajemníci neboli předsedové rad na nižších administrativních stupních se automaticky stávali řadovými členy rad na bezprostředně následujících vyšších administrativních stupních.
- [4] Řada bezpečnostních center byla postavena za vlády Rudých Khmerů, aby sloužila jako detenční zařízení pro nepřátele režimu. Uvězněné osoby zde byly mučeny a vyslýchány ohledně svých údajných nepřátelských aktivit.
- [5] Mezi největší přispěvatele patří Japonsko, USA, Austrálie, Německo, Velká Británie a Norsko.

Fotografie

- [1] Buddhistická stupa na památku obětí režimu Rudých Khmerů, autor: Timgray200, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [2] Zvláštní senáty soudů v Kambodži, autor: ECCC, Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [3] Premiér Hun Sen na Světovém ekonomickém fóru, autor: World Economic Forum, Flickr, CC BY-NC-SA 2.0.

„Ocampogate“

Katarína Hukelová

Začiatkom októbra rozvíril európsku mediálnu hladinu únik vyše 40-tisíc dokumentov, naznačujúcich poskytovanie informácií Úradom prokurátora Medzinárodného trestného súdu jeho bývalému šefovi, Luisovi Morenovi Ocampovi, napriek skončeniu jeho funkčného obdobia, alebo jeho vlastníctvo firiem v daňových rajoch ešte počas výkonu funkcie hlavného prokurátora Medzinárodného trestného súdu.

Jednou z hlavných postáv uniknutých dokumentov, ktoré získal francúzsky investigatívny portál Mediapart, a ktoré následne zdieľal s organizáciou European Investigative Collaborations, združujúcou viaceré európske médiá, sa nedobrovoľne stal bývalý hlavný prokurátor Medzinárodného trestného súdu (MTS) Luis Moreno Ocampo, ktorý ako vôbec prvý prokurátor MTS vykonával svoju funkciu v rokoch 2003 až 2012, kedy ho nahradila zastupujúca prokurátorka Fatou Bensouda. Moreno Ocampo po svojom odchode z MTS pôsobí ako konzultant.

Konzultantské aktivity bývalého prokurátora

V rámci poskytovania konzultantskej činnosti je jedným z jeho klientov aj líbyjský magnát Hassan Tanaki, spájaný s generálom Khalifom Haftarom, ktorý bol ako veliteľ svojich milícií obvinený z viacerých vražd. Hassan Tanaki je v Líbyii prominentnou figúrou, ktorá mala blízko k Saifovi al-Islamovi Kaddafimu, s ktorým v roku 2007 oznámili realizáciu multimiliónového projektu na rozvoj turizmu v starobylom meste Cyrene. Z uniknutých dokumentov je zrejmé, že Moreno Ocampo mal za túto konzultantskú činnosť ročne zinkasovať milión amerických dolárov a k tomu 5.000 dolárov denne. Kontrakt bol pôvodne uzavretý na dobu troch rokov. Nie je možné nespomenúť, že to bol práve Luis Moreno Ocampo, ktorý ešte ako hlavný prokurátor MTS v roku 2009 v Líbyii začal vyšetrovanie možného spáchania zločinov proti ľudskosti vtedajším diktátorom Muammarom Kaddafim a jeho synom Saifom al-Islamom, obchodným partnerom svojho terajšieho klienta, ktorému poskytuje konzultantské služby.

Luis Moreno Ocampo [1]

Možný konflikt záujmov

Podľa informácií, ktoré boli európskymi médiami zverejnené, sa terajšia hlavná prokurátorka MTS Fatou Bensouda a dvaja členovia jej prokurátorského tímu mali dopustiť poskytovania informácií Ocampovi týkajúcich sa prebiehajúcich vyšetrovaní, pričom jeden z týchto zamestnancov MTS mal dokonca ešte v roku 2015 poskytnúť Ocampovi tip, že MTS monitoruje udalosti týkajúce sa jeho klienta, vyššie spomínaného Hassana Tanakiho.

Po zverejnení týchto informácií prokurátorka Bensouda nariadila vyšetrovanie aktivít oboch členov svojho tímu, ktorí majú byť podozriví z poskytovania vnútorných informácií Ocampovi a zverejnila stanovisko k celej veci, v ktorom uviedla, že Úrad prokurátora MTS nekomunikoval a nespolupracoval s bývalým prokurátorom. Z uniknutých dokumentov však vyplýva, že Fatou Bensouda mala blízky a dôverný pracovný vzťah s Ocampom, a aj

Fatou Bensouda [2]

po jeho odchode z Úradu prokurátora udržovali čulý kontakt, pričom mala dokonca počas predbežného vyšetrovania spáchania vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti v Kolumbii poskytnúť Ocampovi, pôsobiacemu v tom čase v krajine ako konzultant, tajné dokumenty.

Z ďalších dokumentov získaných médiami má vyplývať, že vo februári 2013, čiže vyše pol roka po tom, čo sa Fatou Bensouda stala hlavnou prokurátorkou MTS, mala uviesť, že chcela s Ocampom hovoriť pred tým, než prijme rozhodnutie, ktoré sa malo týkať situácie v Keni.

Bývalý prokurátor a jeho firmy v daňových rajoch

Zverejnené informácie tiež naznačujú, že Luis Moreno Ocampo ešte v čase, keď pôsobil ako hlavný prokurátor MTS spolu so svojou manželkou vlastnili viacero spoločností v daňových rajoch a to v Belize, Paname, Uruguaji a na Britských panenských ostro-

voch. MTS vo svojom stanovisku k zverejneným informáciám týkajúcim sa vlastníctva firiem v daňových rajoch bývalým prokurátorom konštatoval, že MTS má až od roku 2015 zavedený mechanizmus každoročného predkladania majetkového priznania vrcholných predstaviteľov MTS, ktorý v čase keď Luis Moreno Ocampo zastával funkciu hlavného prokurátora neexistoval, v dôsledku čoho MTS nemal vedomosť o prokurátorových súkromných finančných záležitostiach.

Podľa vyjadrení Luisa Morena Ocampo k tejto záležitosti sa ho prostredníctvom zverejnených dokumentov niekto snaží vydierať a zastaviť vyšetrovania, na ktorých pracuje, pričom má ísť o vyšetrovanie medzinárodného terorizmu a jeho financovania vládami viacerých štátov.

Je nepochybné, že na záverečnú „bodku“ v celej veci si budeme musieť ešte počkať, dúfajúc že následkom úniku dokumentov, osobnej korešpondencie z úradu prokurátora a ďalších informácií nebude poškodená kredibilita MTS.

Zdroje

- Becker, S., Pieper, D.: Current ICC Prosecutor Weighed Down by Predecessor, Der Spiegel, 17. október 2017 (<http://www.spiegel.de/international/world/international-criminal-court-scandal-widens-a-1173156.html>).
- ICC Press Release: ICC Statement on recent media allegations, International Criminal Court, 5. október 2017 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=171005-stat-otp>).
- ICC Press Release: ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, on recent media allegations of impropriety by former Prosecutor and certain staff, International Criminal Court, 5. október 2017 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=171005-stat-otp>).
- Thompson, B.: Former ICC Prosecutor in row over lucrative consultancy work, The Financial Times, 6. október 2017 (<https://www.ft.com/content/313526a8-a9d8-11e7-ab55-27219df83c97>).

Fotografie

- [1] Luis Moreno Ocampo, autor: BRQ Network, 3. marec 2011, www.flickr.com, Creative Commons, CC BY 2.0.
- [2] Fatou Bensouda, autor: Prachatai, 17. jún 2012, www.flickr.com, Creative Commons, CC BY-NC-ND 2.0.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Hubert Smekal a Martina Grochová

Letošní udílení Ceny Václav Havla za lidská práva

Kateřina Šimonová

V letošním roce se vítězem Ceny Václav Havla za lidská práva stal turecký soudce Murat Arslan. Toto ocenění si však bývalý soudce a také prezident sdružení soudců a prokurátorů (YARSAV) nemohl převzít. V současnosti se totiž nachází ve vazbě, a to v návaznosti na události spojené s vojenským pučem, který se v minulém roce odehrál v Turecku.

Cena Václav Havla za lidská práva

Prestižní ocenění nesoucí jméno prvního českého prezidenta, Cena Václava Havla za lidská práva, vzniklo v roce 2013 na základě vzájemné dohody mezi Parlamentním shromážděním Rady Evropy, knihovnou Václava Havla a nadací Charty 77. Tuto cenu, jejíž součástí je peněžitý dar ve výši 60 tisíc euro, každoročně uděluje Parlamentní shromáždění Rady Evropy na počest těm, kteří se svými počiny zasloužili o ochranu lidských práv v Evropě i mimo ni.

Úplně prvním oceněným byl v roce 2013 Ales Bialiatski, běloruský lidskoprávní aktivista. Bialiatski je šéfem největší běloruské organizace zabývající se ochranou lidských práv Vjasna (v překladu Jaro) a v minulosti byl mimo jiné také nominován na Nobelovu cenu míru. V roce 2011 byl Bialiatski zatčen kvůli údajným daňovým podvodům a z vězení byl propuštěn až po bezmála třech letech. Cenu tak ve Štrasburku musela převzít jeho manželka.

V roce následujícím cenu získal ázerbajdžánský obhájce lidských práv Anar Mammadli, který si ovšem podobně jako zmíněný Bialiatski cenu nemohl převzít, neboť si v té době již odpykával pětiletý trest za údajné krácení daní, nelegální obchodní aktivity a zneužití své monitorovací organizace k falšování výsledků voleb. Podle pozorovatelů byl však proces vedený proti zakladateli organizace zaměřené na pozorování voleb v Ázerbájdžánu (Centrum pro monitorování voleb a demokracii – EMDS) zcela vykonstruovaný.

Václav Havel v roce 2009 [1]

Oceněna dlouholetá ruská aktivistka i jezídká dívka

V roce 2015 cenu obdržela ruská historička a lidskoprávní aktivistka Ludmilla Alexeeva, která je mimo jiné zakládající členkou přední ruské nevládní organizace zaměřené na ochranu lidských práv, Moscow Helsinki Watch Group. Aktivně bojuje za ochranu základních principů demokratického právního státu a ochranu lidských práv práv již bezmála půl století. Za své aktivity byla několikrát zadržena. V důsledku tlaku, který byl na její osobu a rodinu vyvíjen, byla postupem času nucena odejít do exilu a do Ruska se vrátila až v roce 1990.

V neposlední řadě nelze opomenout ani předposlední laureátku této ceny, iráckou dívku pocházející z komunity Jezídů, aktivistku a vyslankyni

dobré vůle OSN Nadiu Murad, která byla v roce 2014 unesena bojovníky Islámského státu. Poté, co se jí podařilo z tohoto zajetí uprchnout, byla jednou z prvních obětí, která poskytla velice důležité svědectví o praktikách bojovníků tohoto uskupení a jeho vnitřních strukturách a fungování.

Od doby, kdy se jí podařilo utéct, se stala aktivistkou v oblasti lidských práv. V rámci své činnosti se snaží přinést do popředí mezinárodní pozornosti situaci komunity Jezídů, především pak sexuální zotročování a obchodování s lidmi, ve většině případů s ženami a dětmi, které byly uneseny nebo zajaty členy Islámského státu.

Letošní vítěz ceny Václava Havla

Dne 9. října byla Cena Václava Havla udělena dlouholetému bojovníkovi za nezávislost turecké justice, bývalému soudci Muratu Arslanovi. Jak již bylo zmíněno v úvodu, cenu za něj bohužel musela převzít Simone Gaboriauová ze sdružení MEDEL (Evropští soudci pro demokracii a svobodu). Murat Arslan se totiž od 26. října 2016 nachází ve vazbě, a to kvůli údajným vazbám na hnutí duchovního Fethullaha Gülena, kterého Ankara viní ze zosnování loňského nezdařeného pokusu o převrat. Konkrétně je bývalý soudce Arslan podezříván z toho, že se podílel na plánech státního převratu loni v červenci a byl členem teroristické organizace. Tak hnutí gülenistů označuje současná turecká prokuratura a prezident Erdogan.

Murat Arslan byl jedním ze soudců, jejichž funkce byla v této souvislosti pozastavena. Kromě své soudcovské funkce však zastával také post prezidenta sdružení soudců a prokurátorů (YARSAV). Právě toto sdružení bylo jednou z prvních organizací, která byla na základě zvláštního nařízení vydaného prezidentem Erdoganem v červenci loňského roku uzavřena. Arslan veškerá obvinění popírá a při jedné ze svých prvních výpovědí uvedl, že v době svého působení ve sdružení YARSAV se pouze snažil zajistit rozvoj spravedlnosti a demokracie v Turecku.

Mimořádná situace a bezprecedentní narušení nezávislosti tureckého soudnictví přimělo všechna čtyři nejvýznamnější evropská sdružení soudců k tomu, aby se spojily a společně vytvořily nové uskupení s názvem Platforma za nezávislost soudnictví v Turecku. Jmenovitě se jedná o Sdružení evropských správních soudců (AEAJ), Evropskou

Nadia Murad při předávání Ceny Václava Havla [2]

asociaci soudců (EAJ), sdružení Soudci pro soudce a již výše zmíněné sdružení MEDEL.

Otazníky vznášející se nad problematikou nezávislosti tureckého soudnictví a tlak, který je na řadu soudců a státních zástupců vyvíjen, ovšem není ničím novým. Již před zmíněným pučem, který se v minulém roce v Turecku odehrál, řada významných organizací a institucí jako například Benátská komise, Amnesty International a mnozí další vyjádřily své obavy ve vztahu ke zhoršující se situaci v turecké justici. Současná politická situace a pevná ruka, kterou nyní vládne prezident Erdogan, však možnosti jakéhokoliv zlepšení v nejbližší době příliš nenasvědčují.

Ocenění osobnosti, jakou představuje právě bývalý soudce a bojovník za nezávislost tureckého soudnictví, je tak velice důležitým symbolem a potažmo i jakousi výtkou směrem k Turecku.

Zdroje

Parliamentary Assembly, Council of Europe. Václav Havel Human Rights Prize. 7. října 2017 (<http://website-pace.net/web/apce/vaclav-havel-human-rights-prize>).

Venice Commission, Council of Europe. Declaration on Interference with Judicial Independence in Turkey. 20. června 2015 (<http://venice.coe.int/files/turkish%20declaration%20June%202015.pdf>).

Amnesty International. Turkey: Independence and impartiality of the judiciary under threat. 24. února 2014.

Fotografie

[1] Václav Havel v roce 2009, autor: Ben Skála, zdroj: Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.5.

[2] Nadia Murad při předávání Ceny Václava Havla, Zdroj: Council of Europe.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravil Lukáš Hoder

Proběhlo zasedání pracovní skupiny OSN pro byznys a lidská práva

Lukáš Hoder

V Ženevě již od roku 2014 působí pracovní skupina, kterou vytvořila Rada OSN pro lidská práva, a která má připravit mezinárodní smlouvu upravující chování nadnárodních korporací. Kam se jednání posunula?

O poměrně kontroverzním vzniku pracovní skupiny OSN jsme psali v roce 2014 (viz Bulletin 7-8/2014, s. 14). Vznikla totiž na dělící linii globální Jih versus Sever a její vznik NEpodpořily například Evropská unie nebo USA, a ani řada významných organizací včetně Amnesty International či Human Rights Watch. Rezoluci o vzniku této pracovní skupiny v Radě OSN pro lidská práva inicioval v roce 2013 Ekvádor a skrze hnutí tzv. Treaty Alliance ji podpořilo na 600 neziskových organizací z celého světa. Rezoluce byla nakonec přijata nejistými 20 hlasy proti 14 z celkových 47, 13 se zdrželo.

Základní námitkou odpůrců byla především obava z praktické nerealizovatelnosti takové mezinárodní smlouvy a především pak z možného odvrácení pozornosti od již existujícího mechanismu. Tím jsou Obecné zásady v oblasti podnikání přijaté Radou v roce 2011, které jsou nicméně nezávazné, i když si již vydobily značný respekt a řada společností se k nim dobrovolně hlásí (viz např. Bulletin 2/2013 s. 14; 7-8/2014, s. 14; 12/2015, s. 19; 6/2017, s. 23).

Příprava mezinárodní smlouvy

Na prvním a druhém zasedání pracovní skupiny se především sbíraly podněty pro přípravu smlouvy a o celém konceptu se diskutovalo. Pro třetí zasedání, které se uskutečnilo na konci října, připravila předsedkyně pracovní skupiny Maria Espinosa z Ekvádoru předběžný rámec pro budoucí mezinárodní smlouvu. V tomto pracovním návrhu se objevují podněty získané z předchozích dvou zasedání, které jednotlivé státy, nevládní organizace, mezivládní organizace, ale třeba také opozice vůči návrhu představily.

María Fernanda Espinosa [1]

V pracovním návrhu smlouvy se uvádí, že by se vztahovala pouze na porušení lidských práv vyplývající z nadnárodní obchodní činnosti, tedy „*resulting from any business activity that has a transnational character*“. To bude zřejmě otázkou dalších debat a sporů, například ohledně detailnější definice použitých pojmů. Zde se také ukazuje politický charakter celé debaty, jak již byla popsána výše, protože země tzv. globálního Jihu se snaží upřít pozornost právě na nadnárodní korporace, přičemž státy Severu se tomu brání a pokoušejí se z debaty nevylučovat domácí obchodní společnosti fungující v rozvojových zemích.

Dalším problémem pro bohaté státy je jistě i to, že hlavní výzvou v oblasti porušování lidských práv obchodními korporacemi je dnes spíše vynucování existujících pravidel, než nedostatek norem. To se

OSN v Ženevě [2]

ukazuje i v novém pracovním návrhu, který například navrhuje následující:

- Povinnost států přijmout zákony vyžadující, aby obchodní společnosti respektovaly lidská práva a přijaly opatření, které by zakázaly obchodním společnostem získat veřejné zakázky, pokud již dříve porušovaly lidská práva.
- Povinnost státu přijmout zákony, které by vyžadovaly po obchodních společnostech provádění lidskoprávního due dilligence.
- Povinnost států posílit správní, trestněprávní a občanskoprávní postih porušování lidských práv, ke kterému dochází v souvislosti s obchodní činností.
- Založení speciálního mezinárodního soudu nebo tribunálů pro stíhání nadnárodních korporací, kte-

ré jsou schopny překonat limity národních jurisdikcí a vyhýbají se tak potrestání za porušování lidských práv.

Politika vs. byznys

Je otázkou, zda je skutečně lepší vyvolat kontroverzní debatu okolo možnosti vzniku nové závazné mezinárodní smlouvy, která jen velmi složitě může získat komplexní podporu, a nebo se soustředit na prosazování Obecných zásad OSN, které jsou sice nezávazné, ale které si za šest let své existence vydobily širokou podporu a respekt. Obecné zásady OSN přitom nabývají na síle, když například každý rok přibývají státy, které připravují tzv. národní zprávy o jejich implementaci. Otázka možné závazné mezinárodní smlouvy nicméně je na stole a debata nad ní jen tak neskončí.

Zdroje

Towards a Treaty on Business and Human Rights?, PIL Notes, 4. Července 2014 (<https://hsfnotes.com/publicinternationallaw/2014/07/04/towards-a-treaty-on-business-and-human-rights/>).

Negotiations for an International Business and Human Rights Treaty Continue in Geneva, PIL Notes, 24. října 2017 (<https://hsfnotes.com/publicinternationallaw/2014/07/04/towards-a-treaty-on-business-and-human-rights/>).

Open-ended intergovernmental working group on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights, OSN (<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/WGTransCorp/Pages/IGWGOnTNC.aspx>).

Elements for the Draft Legally Binding Instrument on Transnational Corporations and other Business Enterprises with Respect to Human Rights, Chairmanship of the OEIGWG established by HRC Res. A/HRC/RES/26/9, OSN, 2017 (http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/WGTransCorp/Session3/LegallyBindingInstrumentTNCs_OBEs.pdf).

Fotografie

[1] María Fernanda Espinosa, autor: Agencia de Noticias ANDES, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0.

[2] OSN v Ženevě, autor: Henry Mühlpfordt, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.

4) Česká republika a lidská práva

Připravili Adam Blisa a Ladislav Vyhnaněk

Ústavní soud ČR bude předsedat Konferenci evropských ústavních soudů

Michal Oščipovský

Česká strana byla Konferencí evropských ústavních soudů v gruzínské Batumi zvolena pro následné tříleté předsednictví. Může se tak zhostit pořádání v pořadí již osmnáctého kongresu Konference. Co to pro český Ústavní soud znamená a jaké téma může české předsednictví provázet?

Konference, jež byla založena v roce 1972 v Dubrovniku, a jejímž členem se Česká republika (resp. Ústavní soud) stala v roce 1997, v současnosti sestává ze 42 členů. Jedním z výstupů Konference bývá velký kongres ústavních soudů (či soudů zodpovědných za ústavní přezkum legislativy) jednotlivých evropských zemí.

Tato akce se koná periodicky každé tři roky. Poslední kongres, na kterém došlo k volbě českého ústavního soudu pro předsednictví pro následující tříleté období, se konal v gruzínské Batumi v roce 2017.[1] Česká republika tím získala právo pořádat další setkání v roce 2020.

Na otázku, co bude předmětem kongresu, který bude pořádán českým ústavním soudem, je zřejmě ještě brzy – poslední setkání a tedy také volba českého ÚS do předsednictví se konala teprve v červnu tohoto roku, přesto se nabízí několik velkých témat.

Jedno z nich nastínil i na webových stránkách ÚS vedoucí odboru vnějších vztahů ÚS Vlastimil Göttinger, podle něhož v dnešní době evropské soudy zodpovědné za ústavní přezkum legislativy čelí řadě problémů „včetně oslabování jejich pravomocí a zásahů do jejich funkční a institucionální nezávislosti.“[2]

O tomto neblahém trendu se ostatně Ústavní soud ČR (respektive jeho předseda Pavel Rychetský) už vyjádřil v rámci společného prohlášení vrcholných představitelů české justice nazvaného „Nemůžeme mlčet – společné prohlášení k situaci v Polsku“.[3] (viz Bulletin 2/2017, s. 22-25 a Bulletin 7/2017, s. 26-27).

Pavel Rychetský na setkání signatářů Charty 77 [1]

Zdroje

- [1] XVII. Kogres Konference evropských ústavních soudů. Dostupné na: <http://constcourt.ge/congress2015-2017/index.html>.
- [2] Ústavní soud ČR. „Ústavní soud České republiky zvolen do čela Konference evropských ústavních soudů.“ Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-ceske-republiky-zvolen-do-cela-konference-evropskych-ustavnich-soudu/>.
- [3] Nejvyšší soud ČR. „Nemůžeme mlčet – společné prohlášení k situaci v Polsku“, dostupné z: http://www.nssoud.cz/NEMUZEME-MLCET-spolecne-prohlaseni-k-situaci-v-Polsku/art/16453?tre_id=135.
- [4] Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci, č. 2, IX. ročník, březen 2017, str. 23–25.

Fotografie

- [1] Pavel Rychetský na setkání signatářů Charty 77. Autor: Ben Skála. Zdroj: Wikimedia Commons. CC-BY-SA-4.0.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Jan Polásek

Vnitrostátní právo

Horák, Filip: Lidská důstojnost v ústavním právu: legitimní argument nebo axiom? *Jurisprudence* 4/2017

Chamráthová, Anna: Zakotvení veřejného ochránce práv v Ústavě ČR

Jelen, L., Dostál, P.: Fantomové hranice – historické podmíněnosti politických a socioekonomických rozhraní současné Ukrajiny. *Mezinárodní vztahy* 3/2017

Krausová, Alžběta: Status elektronické osoby v evropském právu v kontextu českého práva. *Právní rozhledy* 20/2017

Küchlerová, Martina: Několik poznámek k aktivní věcné legitimitaci dotčené veřejnosti. *Právní rozhledy* 18/2017

Redakce: Novela antidiskriminačního zákona schválena – žaloba Komise Soudnímu dvoru EU na ČR podána. *Právní rozhledy* 21/2017

Rogalewiczová, Romana: Možnosti realizace styku rodiče s dítětem.

Telec, Ivo: Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy* 19/2017

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Krnc, Jiří: Další aktuality ze Štrasburku. *Soudní rozhledy* 9-10/2017

Redakce: Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s ratifikací Pařížské dohody. *Právní rozhledy* 18/2017

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

Aliyev, Nurlan: Zapad 2017: Could Russia Succeed in Opinion War? *Mezinárodní politika* 25. 10. 2017

Anderson, Gabriela: The Right to Self-Determination: Catalonia plebiscite. *Mezinárodní politika* 1. 10. 2017

Ksiazczak, Anna: Czech Republic to be scrutinized on its human rights record. *Mezinárodní politika* 3. 9. 2017

Macková, Lucie: Zahraniční politika a migrace – od stereotypů k realitě. *Mezinárodní politika* 25. 8. 2017

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

The screenshot displays the Facebook profile of Centrum pro lidská práva (CLPD). The profile picture is the CLPD logo, which consists of a stylized hand holding a flame above the acronym 'CLPD'. The cover photo is a collage of several images showing people in various settings, likely related to human rights activities. The main post is dated 16. února v 10:52 and is from the Centrum pro lidská práva. The text of the post reads: 'Hubert Smekal bude o víkendu reprezentovat Masarykovu univerzitu na výroční schůzi European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation (EIUC) v Benátkách.' Below the text is a video thumbnail showing a person in a dark setting.

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D.

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Bc. Klára Jančušková: Klára vystudovala speciální pedagogiku a nyní pokračuje studiem práv na PrF MU. Mezi její oblasti zájmu patří trestní, rodinné, ústavní a mezinárodní právo.

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. V minulosti pracovala jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. V současné době je na OSN stáží pro Zvláštní senáty soudů v Kambodže, kde se zabývá zločiny proti lidskosti a genocidou.

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala Právnickou fakultu BVŠP v Bratislavě. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve spravodlivosti SR.

Bc. Petr Pospíšil: Petr absolvoval mezinárodní teritoriální studia a pokračuje studiem práv na Univerzitě Karlově. Centrem jeho zájmu je trestní právo, mezinárodní a evropské mechanismy ochrany lidských práv a evropské institucionální a bezpečnostní otázky. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Nikola Klímová Vystudovala mezinárodní vztahy na FSV UK a v současné době studuje právo na PF UK. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, mezinárodní investiční a ekonomické právo a ochranu lidských práv. Působí jako stážistka u Zvláštních senátů soudů v Kambodži.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva. Zabývá se především problematikou evropského práva a lidských práv a také fenoménem judicializace mezinárodní politiky.

Mgr. Martina Grochová

Martina vystudovala právo na PrF MU, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Zaměřuje se zejména na oblast práv dětí a přístupu k rodičovství. Působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Stážisté:

Mgr. Martin Dominik: Absolvoval Právnickou fakultu v Brně a nyní studuje Filozofii. Zajímá se o teorii práva, obecnou aplikaci lidských práv a jejich vliv ve společnosti.

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Mgr. Kateřina Šimonová: Vystudovala Právnickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Aktuálně dokončuje svoji rigorózní práci na PF UK v Praze a působí jako poradce na Ústavním soudu. Zaměřuje se především na azylové právo, problematiku diskriminace, ale i na lidská práva obecně.

Mgr. Jan Polášek: Jan vystudoval právo na Právnické fakultě MU. Zajímají jej lidská práva, právo životního prostředí a hory.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Lukáš Hoder LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě a jako Fulbright Scholar mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.). Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na téma náhrady škody v investiční arbitráži.

Mgr. Josef Kovařík

Josef vystudoval obor Mezinárodní vztahy na FSS MU a nyní studuje Regionální rozvoj na Ekonomicko-správní fakultě MU. Jeho okruh zájmů je poměrně široký, avšak nejvíce se věnuje otázkám mezinárodní politické ekonomie a globální rozvojové politice. Mezi jeho zájmy patří historie, literatura, filmy a sport.

Stážisté:

Bc. Marek Jahn: Marek je absolventem bakalářského programu bezpečnostních studií a evropských studií na FSS MU. Jeho oblastí zájmu jsou mírová studia, transformace režimů a řešení konfliktů.

Lucie Janotová: Lucie studuje mezinárodní vztahy a evropská studia na FSS MU. Její hlavní oblastí zájmu je teorie demokratizace, tranzice autoritářských režimů a koncept nenásilného odporu.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Adam Blisa

Vystudoval právo na Masarykově univerzitě, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Působí na Ústavu pro otázky soudnictví a jako asistent soudce Nejvyššího správního soudu.

JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.

Ladislav je ústavní právník. Práva vystudoval nejprve v Brně. Poté, inspirován svými kamarády Hubertem a Lukášem, absolvoval s podporou Fulbrightovy nadace i NYU School of Law. V současné době působí jako odborný asistent na PrF MU a zároveň je asistentem soudce Ústavního soudu.

Stážisté:

Mgr. Kamila Abbasi: Kamila je doktorandkou právnické fakulty MU a asistentkou soudce Nejvyššího správního soudu. Specializuje se na trolling a náboženské symboly ve veřejném prostoru.

Mgr. Bc. Šárka Dušková: Šárka pracuje jako právnička v neziskovém sektoru, kde se zaměřuje na práva dětí, osob s postižením a rovné zacházení. Je členka Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva.

Mgr. Michal Oščipovský: Absolvoval obor politologie na FSS MU. Těžištěm jeho zájmu jsou nedemokratické režimy 20. století.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků, Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Michaela Kašperová | **ISSN** 1804-2392.